

COVID-19 SÜRECİNDE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ VE PİYASA YOĞUNLAŞMASININ ANALİZİ

Bade EKİM KOCAMAN¹

Atıf/©: Ekim Kocaman, B. (2021). COVID-19 sürecinde Türk bankacılık sektörü ve piyasa yoğunlaşmasının analizi. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 384-407. doi: 10.17218/hititsbd.1007890

Özet: Bu çalışmada Türk Bankacılık Sektörünün 2019:12-2020:12 dönemine ait aylık verilerinden yararlanılarak COVID-19 salgını süresince alınan kararların bankaların finansal tablolarına ve sektörün yoğunlaşmasına etkisinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. COVID-19 salgınının bankaların mali yapısına etkisi krediler, kârlılık, sermaye ve aktif kalitesi bileşenleri çerçevesinde ele alınmıştır. Sektördeki yoğunlaşma analizi kapsamında Herfindal Hirschman endeksi kullanılarak 2019 yıl sonu ve 2020 yıl sonu için endeks hesaplanmış ve endekste yaşanan değişim üzerinden yorum yapılmıştır. Sonuçta, COVID-19 önlemleri ile birlikte toplam kredi hacminin arttığı ve artışta kamu sermayeli mevduat bankalarının ön plana çıktığı görülmüştür. Kamu sermayeli bankalarının piyasayı canlandırmak adına üstlendikleri görev sebebiyle kârlılık açısından diğer banka gruplarına göre olumsuz ayrıştığı ve sermaye yeterlilik rasyolarının sektör ortalamasının altında seyrettiği tespit edilmiştir. Yoğunlaşma endeksi sonuçlarına göre, COVID-19 sonrası dönemde Türk Bankacılık Sektöründe aktif payları ve kredi hacmindeki yoğunlaşma artarak kamu sermayeli mevduat bankalarının piyasadaki hakimiyeti yükselmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Sektörü, Yoğunlaşma Endeksi, Aktif Rasyosu, Mevduat Bankaları, COVID-19

Analysis of Turkish Banking Sector and Market Concentration During COVID-19

Citation/©: Ekim Kocaman, B. (2021). Analysis of Turkish banking sector and market concentration during COVID-19. *Hitit Journal of Social Sciences*, 14(2), 384-407. doi: 10.17218/hititsbd.1007890

Abstract: In this study, it is aimed to analyze the effect of the regulations during the COVID-19 outbreak on the financial statements of the banks and market concentration of the sector by using the monthly data of the Turkish Banking Sector for the period 2019:12-2020:12. The impact of the COVID-19 outbreak on the financial structure of banks discussed in terms of loans, profitability, capital and asset quality. In the scope of market concentration analysis, the Herfindal Hirschman index was calculated for the end of 2019 and 2020, comments were made on the change of the index. As a result, it was observed that total loans increased with COVID-19 regulations, and state-owned deposit banks came to the fore in the increase. It is determined that state-owned banks negatively differentiated from other bank groups in terms of profitability and their capital adequacy ratios was below the sector average due to the task they undertook to stimulate the market. According to results of the concentration index, concentration of asset shares and total loans increased in the post-COVID-19 period, and the dominance of the state-owned deposit banks in the banking sector increased.

Keywords: Banking Sector, Concentration Index, Asset Ratio, Deposit Banks, COVID-19

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Geliş Tarihi / Submitted: 10.10.2021 Makale Kabul Tarihi / Accepted: 22.12.2021

¹ Arş. Gör., Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Finans ve Bankacılık Bölümü, badeekim@baskent.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8967-3935>

1. GİRİŞ

2019 yılının aralık ayında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan kentinde ortaya çıkan COVID-19 salgını tüm dünyada ekonomik ve sosyal anlamda derin bir krize yol açmıştır (Bayar ve Varışlı, 2020, s.86). 2008 küresel krizinden sonra ortaya çıkan en büyük finansal kriz olma özelliğine sahip olan krizin toplam ekonomik maliyetinin dünyanın milli gelirinin %6,4 ile %9,7'si arasında gerçekleşmesi beklenmektedir (Park ve diğerleri, 2020, s.5).

COVID-19'un kısa sürede küresel niteliğe bürünmesi ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan etkiler yaratmıştır. Özellikle ekonomik aktiviteler üzerinde yarattığı daraltıcı etki tüm sektörleri doğrudan etkilemiştir (Soylu, 2020, s.170). COVID-19 sağlık alanında ortaya çıkan bir kriz olsada, hastalığın bulaşıcılığının insandan insana temas yoluyla gerçekleşmesi hizmet sektörlerinin daha fazla olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Bankacılık sektörünün de yaygın şube ağı ile faaliyet göstermesi salgından etkilenen sektörlerin başında yer almasına neden olmuştur (Tuna, 2021, s.226).

Bankalar aracılık rolünü üstlenirken geleneksel olarak birçok riske maruz kalmaktadır. COVID-19 pandemisi ile birlikte bankaların likiditeye erişiminde zorluklar, kredi geri ödemelerindeki aksaklıklar sorunlu krediler oranını ve temerrüt riskini artırıcı bir unsur olacaktır. Bununla birlikte, kredi, likidite, piyasa ve faiz oranı risklerinde de artış yaşanacaktır (Barua ve Barua, 2021, s.19). Bu nedenle, salgından en fazla etkilenen sektörlerin başında bankacılık sektörü gelmektedir (Tuna, 2021, s.198).

Türkiye'de finansal sistemin en önemli aktörlerinden olan bankaların sistemik öneme sahip olmaları nedeniyle COVID-19 salgınının sektörün mali yapısına etkilerinin incelenmesi önem teşkil etmektedir (Sarı, 2021, s.90). Salgın süresince Türkiye'de bankacılık sektörü aktif olarak kullanılarak üretim kapasitesinin artırılması ve ekonomik aktivitelerin canlılığını sürdürmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, COVID-19 kapsamında alınan önlemler ile Türk Bankacılık Sektöründe hem finansal açıdan hem de piyasa yoğunlaşması açısından değişimler yaşanmıştır.

Bankacılık sektörünün etkin ve istikrarlı bir yapıya sahip olması ekonomik büyüme ve banka dışı finansal kurumların kaynaklara kolay erişiminde önemli bir etkiye sahiptir. Ekonomik büyümenin ağırlıklı olarak banka kredileri ile finanse edildiği gelişmekte olan ülkelerde bankacılık sektöründeki yoğunlaşma oranı sektörün etkinlik düzeyinin belirlenmesinde önemli bir role sahiptir (Kozak ve Wierzbwska, 2021, s.38). Bankacılık sektörünün finansal durumu ile reel ekonominin performansının ilişkili olması nedeniyle sektördeki piyasa yoğunlaşmasının izlenmesi önemli bir unsur olacaktır.

Türkiye'de finans sektörünün banka ağırlıklı bir yapıya sahip olması COVID-19 salgını ile alınan önlemlerin bankalar aracılığı ile piyasaya aktarılmasında önemli rol oynamıştır. Zorunlu karşılık oranlarının düşürülmesi, Aktif Rasyosu'nun (AR) uygulamaya konulması, donuk alacaklarda gecikme sürelerinin uzatılması gibi önlemlerle bankaların reel sektörün likidite ihtiyacını karşılaması teşvik edilmeye çalışılmıştır (Dağıdır Çakan, 2021, ss.224-225).

Çalışmanın amacı, COVID-19 kapsamında alınan önlemlerin Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren bankaların finansal yapılarına ve piyasa yoğunlaşma yapısına etkisinin endeksler yoluyla analiz edilmesidir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde "COVID-19 salgını ve bankacılık sektörüne" ilişkin yapılan akademik çalışmaların özeti verildikten sonra salgının Türk Bankacılık Sektörüne etkileri ortaya konulmuştur.

---

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

COVID-19 salgınının finansal piyasalara olası etkilerini inceleyen çalışma sayısı hızla artış kaydetmektedir. Bu kapsamda, bankacılık sektörü ve COVID-19 bağlantılı yapılan çalışmalar 2020 yılında başlamış olup, literatür genişleyerek devam etmektedir. Bu bölümde, COVID-19 salgınının bankacılık sektörü özelinde yarattığı etkileri kapsayan çalışmalara ve Türk Bankacılık Sektöründe yoğunlaşmayı ele alan çalışmalara yer verilmiştir.

Yayla (2007) Türk bankacılık Sektöründeki yoğunlaşmayı aktifler, krediler, mevduat ve ciro açısından statik ve dinamik endeksler yoluyla ölçümlenmiştir. Bankacılık sektöründe 1995–1999 döneminde yoğunlaşma azalırken, 2000–2005 döneminde yoğunlaşma artış göstermiştir.

Hazar ve diğerleri (2017) 2001 krizi öncesi ve sonrası için Türk Bankacılık Sektörü'nde aktif, mevduat, kar, kredi, özkaynak büyüklüklerinde kriz sonrasında yoğunlaşmanın arttığını tespit etmişlerdir. Şube ve personel sayısı açısından ise kriz dönemi öncesi ve sonrası arasında fark bulunmamıştır.

Bekçi ve diğerleri (2020) COVID-19'un Türk Bankacılık Sektörü'ne aktif kalitesi yönünden etkilerini ele almışlardır. Bu kapsamda, 9 bankanın 2019/1. çeyrek ile 2020/2. çeyrek arasındaki verileri kullanılarak bankaların ilerleyen dönemlerdeki aktif kaliteleri ile ilgili tahminler yapılmıştır. Analiz sonucunda, 6 bankanın aktif kalitesinde olası azalmalar yaşanabileceği, 3 bankanın ise aktif kalitesinin artabileceği tahmininde bulunulmuştur.

Arabacı ve Yücel (2020) COVID-19 salgınının Türk Bankacılık Sektörü'ne etkileri kapsamında 2020/Mayıs ayı sektör rakamları üzerinden inceleme yapmışlardır. Bu kapsamda, toplam krediler, sektörel kredi dağılımı, tüketici kredileri rakamları üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Ersoy ve diğerleri (2020) Türkiye için pandeminin başlangıcı kabul edilen 11 Mart 2020 tarihini esas alarak bu tarihten önceki ve sonraki 10 haftayı analiz kapsamında değerlendirmişlerdir. Çalışmada 5 farklı bankacılık göstergesindeki (krediler, takipteki krediler, menkul kıymetler, mevduat, yabancı para pozisyonu) değişimler üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Sonuçta, krediler, menkul kıymetler, mevduatların artış kaydettiği görülmüştür. Takipteki krediler açısından yerli bankalarda göreceli bir azalış izlenirken, yabancı para pozisyonu için net bir etki ortaya konulamamıştır.

Karakulle (2020) pandemi nedeniyle alınan önlemlerin banka müşterilerinin memnuniyet düzeyinde yarattığı etkiyi nicel araştırma yöntemlerinden anket yolu ile incelemiştir. Bankaların işlem, hijyen ve genel anlamda almış olduğu önlemler müşteriler açısından olumlu karşılanmıştır.

Bayar ve Varışlı (2020) COVID-19 salgınının doğrudan tüketici kredileri üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. 2013-2020 yılları arasındaki zaman serileri aylık bazda ele alınmış ve kukla değişken olarak modele dahil edilen COVID değişkeni ile tüketici kredileri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Kartal (2020) Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından yürürlüğe sokulan "Aktif Rasyosu" nun mevduat bankaları üzerinde yaratacağı olası etkileri ele almıştır. 2019/3. çeyrek verilerine göre 14 bankanın Aktif Rasyosu hedefine ulaşamadığı görülmüştür. Buradan yola çıkarak Aktif Rasyosu ile ilgili olarak düzenleme önerilerinde bulunulmuştur.

Serel ve Akşehirli (2020) 1999-2019 dönemine ait aktif büyüklüğü, kredi ve alacaklar, mevduat, şube sayısı, personel sayısı verilerini dikkate alarak Türk Bankacılık sektöründe yoğunlaşmayı iki farklı endeks yoluyla hesaplamışlardır. Her iki endeks sonucunda da sektörün ağırlıklı olarak zayıf oligopol yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Yetiz (2021) COVID-19 sürecinde Türk Bankacılık Sektörü'nün faaliyetlerini SWOT analizi ile incelemiştir. Pandemi sürecinde yapılan düzenleme ve değişikliklerin bankaların temel fonksiyonları ve aktivitelerinde tehdit yaratmadığı ifade edilmiştir.

Arslantürk Çöllü (2021) salgının bankaların finansal performansı üzerindeki etkisinin katılım bankaları ve geleneksel bankalar açısından farklı olup olmadığını araştırmıştır. Haziran 2019 – Haziran 2020 dönemine ait veriler Wilcoxon Testi ile karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve analiz sonucunda, alınan önlemlerin etkisinin sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, iki banka grubu arasında likidite açısından farklılık gözlenmiş ve geleneksel bankaların likidite oranlarında salgın döneminde aşağı yönlü bir eğilim görülmüştür.

Tuna (2021) COVID-19 salgınının bankacılık sektörünün istihdam yapısı üzerine etkisini araştırmıştır. Mart-Aralık 2020 dönemi için çağrı merkezi, internet bankacılığı ve mobil bankacılık verileri kullanılmıştır. Alternatif dağıtım kanallarındaki kullanımın artması ile birlikte yeni şube açılışlarında duraksama ve personel alım hızının ivmesinde düşüş beklendiği belirtilmiştir.

Işık ve Akdoğan (2021) COVID-19'un mevduat bankaları üzerine etkilerini inceledikleri çalışmalarında aktif kârlılığı, kredi/mevduat oranı, nakit akış tablosu, nakit ve nakit benzerleri, net faiz marjı değişkenleri üzerinden yorum yapmışlardır. 2018, 2019 yıl sonu ve 2020/09. ay ara dönem verileri dikkate alınarak COVID-19 öncesi ve sonrası döneme ait finansal tablolar incelenmiştir. Finansal tablolarda aktif kârlılığının %50 azaldığı, kredi/mevduat oranında artış olduğu, bankacılık faaliyetleri kaynaklı nakit akışlarında gerileme, nakit ve nakit benzeri kalemlerde artış ve net faiz marjında azalış tespit edilmiştir.

Sarı (2021) COVID-19 salgınının bankacılık sektörü bilançolarına etkisini tablolar ve grafikler kullanılarak açıklamıştır. Analiz sonucunda mevduatların ve toplam kredilerin hacimsel olarak artış kaydettiği, sektörün güçlü sermaye yapısına karşın finansal kaldıraç oranının arttığı görülmüştür. Aktif karlılık oranında ise bir önceki yıla kıyasla düşüş yaşanmıştır.

Yabancı literatürde de COVID-19 salgının bankacılık sektörü üzerine etkileri ve piyasa yoğunlaşması konulu çalışmalar yapılmıştır.

Hannan ve McDowell (1984) piyasa yoğunlaşması ile bankacılık sektöründe ATM kullanımındaki yaygınlaşma arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. ATM'lerin ilk tanıtıldığı 1975 yılından itibaren yaygınlaşma hızında piyasa yoğunlaşmasının pozitif etkisi olmuştur. Diğer tüm değişkenler sabitken yoğunlaşmanın yüksek olduğu piyasalarda ATM kullanımının yaygınlaşmasının daha hızlı olduğu belirlenmiştir.

Amel ve Liang (1990) Amerikan bankacılık sektöründe lokal olarak faaliyet gösteren 2.000 bankanın 1966-1986 yılları arasındaki panel verisi ile yaptıkları çalışmada piyasa yoğunlaşmasının uzun dönem dengesine gelme hızını Herfindahl Endeksi ile ölçmüşlerdir. Piyasa yoğunlaşmasının uzun dönemli dengesi ile bankacılık piyasasına girişin çekiciliğini ve yasal engellerini ölçen değişkenler arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Avrupa Birliği'nin tümü ve birliğe üye ülkeler bazında bankacılık sektöründeki rekabeti 1989-1996 yılları için ele alan Bikker ve Groeneveld (2000) çalışmalarında bankaların rekabet gücünü ölçmüşlerdir. Analiz sonucunda Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin monopolistik bir yapı sergilemedikleri ve yoğunlaşmanın rekabet gücünü zayıflattığını görülmüştür.

Beck ve diğerleri (2006) 1980-1997 yılları arasında 69 ülke verisi ile ulusal banka yoğunlaşması, bankacılık düzenlemelerinin sistemik banka krizleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bankacılık sistemlerinde yoğunlaşmanın fazla olduğu ekonomilerde kriz olasılığının daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tushaj (2010) Arnavutluk bankacılık sektöründe yoğunlaşmayı varlıklar, mevduat, krediler ve hazine bonoları alt bankacılık kalemleri itibariyle Herfindahl Endeksi aracılığıyla ele almıştır. Sektörde yapılan düzenlemeler ile varlıklar, mevduat, krediler ve hazine bonoları açısından yoğunlaşmanın azaldığı görülmüştür.

Shijaku (2017) 2008-2015 yıllarını kapsayan dönem için 2-aşamalı GMM yaklaşımı ile banka yoğunlaşmasının banka istikrarı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Analiz sonucunda, rekabet-kırılabilirlik teorisini destekleyen sonuçlara ulaşılarak yoğunlaşma ile banka istikrarı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Banka yoğunlaşmasının bir ülkenin sistemik banka kırılabilirliği olasılığını artırdığı ifade edilmiştir.

Wu ve Olson (2020) COVID-19 salgınının Çin Bankacılık Sektörü'ne olan etkisini kısa vadeli, uzun vadeli ve sistemik riskler çerçevesinde üç farklı yönden ele almışlardır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin düşük faizli krediler, özel kredi limitleri, uzun dönemli kredi sistemleri ile desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, risk kontrol sistemleri için dijital dönüşümün hızlandırılması gerektiği önerilmiştir.

Mersha ve Worku (2020) COVID-19'un Etiyopya Bankacılık Sektörü üzerine etkilerini tartışmışlardır. Bankacılık sektörünün uluslararası bankacılık, kârlılık ve krediler açısından olumsuz etkilenebileceği ifade edilmiştir.

Barua ve Barua (2021) çalışmalarında Bangladeş Bankacılık Sektörü üzerinde pandeminin olası etkilerini araştırmışlardır. Araştırmada, COVID-19'un farklı NPL senaryoları altında firma değeri, sermaye değerliliği ve faiz gelirine etkileri incelenmiştir. Tüm bankaların risk ağırlıklı varlık değerlerinde, sermaye yeterlik rasyolarında ve faiz gelirlerinde düşüş olduğu; ancak, büyük ölçekli bankaların değişimlere daha duyarlı olduğu görülmüştür.

Demirgüç-Kunt ve diğerleri (2020) COVID-19 pandemisinin bankacılık sektörüne olan etkilerini tespit edebilmek için 53 ülkeden 896 ticari banka ve 2.147 banka dışı finansal kurumun 2018/Mayıs ile 2020/Mayıs dönemini içeren hisse senedi fiyatı, bilanço ve sermaye yapısı verilerinden yararlanmışlardır. Krizin bankacılık sistemini strese soktuğu ve hisse senetlerinin düşük performans göstermelerine neden olduğu sonucuna varmışlardır.

Mateev ve diğerleri (2021) çalışmalarında MENA bölgesindeki bankaların risk alma davranışları üzerinde rekabet ve sermayenin etkisini araştırmışlardır. 18 ülkeden 225 bankanın verilerinin yer aldığı çalışmada rekabetin bankaları daha fazla sermaye tutmaya yöneltip yöneltmediği araştırılmıştır. Panel veri analizi sonucunda rekabetin daha fazla olduğu durumda daha fazla sermaye oranlarına sahip oldukları görülmüştür. Elde edilen sonuçların COVID-19 pandemi sürecinde daha da önemli olduğuna vurgu yapılmıştır.

Demir ve Öztürk Danışman (2021) COVID-19 salgınının bankaların hisse senedi getirilerine etkisini incelemişlerdir. 110 ülkeden 1927 halka açık bankanın 2020/Ocak-Mayıs verileri analize tabi tutulmuştur. Sonuçta, sermaye yapısı güçlü, daha çok çeşitlenmiş, NPL oranı düşük ve büyük ölçekli bankaların hisse senedi getirilerinin COVID-19'a karşı daha esnek olabildiği görülmüştür.

Çolak ve Öztekin (2021) 125 ülkeden 14.163 bankanın 2017/3. çeyrek ile 2020/3. çeyrek dönemini içeren verileri ile pandeminin küresel kredi arzı üzerindeki etkilerini genel ve ülke bazında tespit etmişlerdir. Ayrıca, bankaların krize verdikleri tepkilerin finansal koşullar, piyasa yapısı, finansal aracılık gibi özelliklere bağlı olarak değişim gösterdiği ifade edilmiştir.

Li, Feng ve diğerleri (2021) faiz dışı gelirler ile banka kârlılığı ve riski arasındaki ilişkide COVID-19'un etkisini incelemişlerdir. Pandeminin ekonomik etkisi birçok kredi türüne talebi azaltmış ve

---

kredi standartlarını zorlaştırmıştır. COVID-19 süresince bankaların faiz dışı gelir kaynakları ile banka performansı pozitif ilişkili iken risk ile ters yönlü bir ilişkilidir.

Elnahass ve diğerleri (2021) pandeminin bankacılık sektörünün küresel istikrarına etkisi üzerine yaptıkları çalışma kapsamında 116 ülkeden 1090 bankanın 2019-2020 arası verilerini örnekleme dahil ederek inceleme yapmışlardır. Pandeminin finansal performans ve finansal istikrar göstergeleri üzerinde olumsuz etkileri olduğu tespit edilmiştir.

Appiah-Otoo (2021) salgının Çin’de yerel krediler üzerine etkisini 2020 Ocak ve Haziran arasındaki dönem için incelemiştir. Analiz sonucunda, COVID-19 vaka sayıları arttıkça özel sektöre verilen kredi miktarında artış olduğu ancak etkinin büyüklüğünün sınırlı kaldığı görülmüştür.

Ichsan ve diğerleri (2021) 2011-2020 arasındaki yıllık verileri dikkate alarak İslami bankaların COVID-19 süresince performansını incelemiştir. Çoklu doğrusal regresyon kullanılarak yapılan analiz sonucunda sermaye yeterlik oranı, faaliyet giderleri/faaliyet gelirleri, kredi/mevduat oranının finansal performans (ROA) ile pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. Diğer yandan, takipteki krediler oranı ile aktif kârlılığı arasında negatif yönlü ilişkili bulunmuştur.

Li ve diğerleri (2021) COVID-19 ve hükümetlerin sermaye enjeksiyonlarının bankaların optimal faiz marjlarına ve gölge bankacılık operasyonlarının etkinliğine olan yansımalarını incelemiştir. COVID-19 bankaların net faiz marjını azaltmış olmasına karşın, devlet sermaye desteği ile marj artmıştır. Diğer yandan, COVID-19 ve devlet destekleri gölge bankacılıktan elde edilen verimliliğe olumsuz etkide bulunmuştur. COVID-19 nedeniyle bankaların risk eğilimlerinin artması bankaların istikrarını azaltıcı bir unsur olmuştur.

Kozak ve Wierzbowska (2021) 2005-2019 yılları arasında 19 ülkede faaliyet gösteren 150 banka ile yaptıkları araştırmada yoğunlaşma ile etkinlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yoğunlaşmanın banka etkinliğini pozitif yönde ve doğrusal olmayan biçimde etkilediği belirlenmiştir.

3.COVID-19 KRİZİNE KARŞI TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE YÖNELİK ALINAN ÖNLEMLER

COVID-19 krizinin ortaya çıkması ile birlikte bankacılık sektörüne yönelik düzenlemelerle hem firmaların hem de bankaların bilançolarında ortaya çıkabilecek olası olumsuzlukların önlenerek kredi kanalının sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır (Sarı, 2021, s.94). Türkiye’de COVID-19 sürecinde hem reel sektörün hem bireylerin minimum düzeyde etkilenmesi hem de ekonominin mümkün olduğunca az etkilenmesini sağlamaya yönelik bankacılık sektörü ile ilgili Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın (TCMB) ciddi seviyede düzenlemeleri gerçekleşmiştir.

3.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Önlemleri

Türkiye’de 11 Mart 2020 tarihinde ilk COVID-19 vakasının bildirilmesi ile birlikte Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) 2020 Mart ayından itibaren yeni kararlara imza atmıştır. Bu kapsamda, bankacılık sektörüne yönelik olarak 2 temel düzenlemeye gidilmiştir. Bunlardan ilki, Aktif Rasyosu iken diğeri “Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” te yer alan sürelerle ilişkin düzenlemelerdir.

3.1.1. Aktif Rasyosu

Aktif Rasyosu ilk olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun 18 Nisan 2020 tarih ve 9000 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiştir. Söz konusu karar ile 01 Mayıs 2020 tarihinden

itibaren mevduat ve katılım bankalarının haftalık bazda Aktif Rasyosu hesaplamalarına karar verilmiştir. 18 Nisan 2020 tarih ve 9000 sayılı kararın ikinci maddesinde Aktif Rasyosu'nun uygulama amacının "COVID-19 salgını nedeniyle yaşadığımız sürecin ekonomimize, piyasaya, üretime ve istihdama olumsuz etkisini mümkün olan en az seviyeye indirmek ve bankaların ellerinde bulundurduğu kaynakların en etkin şekilde kullanılmasını sağlamak" olduğu belirtilmiştir.

BDDK tarafından 18 Nisan 2020 tarihinde tanıtılan Aktif Rasyosu'nun hesaplanma yöntemi şöyledir:

$$AR = \frac{\text{Krediler} + (\text{Menkul Kıymetler} \times 0,75) + (\text{TCMB Swap} \times 0,5)}{\text{TL Mevduat} + (\text{YP Mevduat} \times 1,25)} \quad (1)$$

(1) numaralı formül ile hesaplanan orana ilişkin her ay sonunda mevduat bankalarının %100, katılım bankalarının %80 asgari seviyede oranı tutturmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Yukarıda yer alan ilk karardan sonra BDDK'nin 30 Nisan 2020 tarihli ve 9003 sayılı kararının birinci ve ikinci maddelerinde "Aktif Rasyosu'nun solo bazda hesaplanacağına ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesindeki bankaların düzenlemeden muaf olduğuna; bankalar mevduatı hariç, (TL) Mevduat + (YP) Mevduat toplamı 5 milyar TL'nin altında kalan bankalara 31.12.2020 tarihine kadar bu düzenlemeye uyum için süre tanınmasına" karar verilmiştir.

Bu düzenlemenin bir önceki düzenlemeden farkı hesaplamaya temel teşkil edecek mali verilerin bankalara ait solo veriler olması ve mevduat toplamı 5 milyar TL'nin altındaki bankalara düzenlemeye uyum bakımından esneklik sağlanmasıdır. Bu tarihte Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyette bulunan 47 bankanın 18 adedinin aktif toplamı belirlenen rakamın altındadır.

BDDK'nin 29 Mayıs 2020 tarihli ve 9042 sayılı kararı ile Aktif Rasyosu formülünde YP mevduat kaleminin katsayısında revizyon yapılmış ve krediler kaleminin detayına yer verilerek KOBİ, proje ve ihracat kredilerinin 1,1 katsayısı ile ağırlıklandırılarak formüle dahil edileceği belirtilmiştir. Böylece, bankaların yabancı para mevduatını en azından yabancı para krediler seviyelerine düşürmelerini teşvik ederek piyasadaki yabancı para mevduat seviyesinin azaltılarak para ikamesinin de önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Diğer yandan, kredi genişlemesi kolaylaştırılırken istihdam yaratıcı ve verimli alanlara kanallenebilecek türdeki kredilerin desteklenmesi göz önünde tutulmuştur. Böylece, yapılan ilave düzenlemenin TCMB'nin yürüttüğü para politikasını destekleyici bir niteliği olduğu söylenebilir.

$$AR = \frac{\text{Krediler} + (\text{Menkul Kıymetler} \times 0,75) + (\text{TCMB Swap} \times 0,5)}{\text{TL Mevduat} + (\text{YP Mevduat} \times 1,75)} \quad (2)$$

29 Mayıs 2020 tarihli ve 9042 sayılı karar ile formül (2) numaradaki hali ile güncellenmiş ve kararın birinci, ikinci ve altıncı maddelerinde;

"YP Mevduat kalemi toplamının, YP Kredilere kadar olan kısmına 1 katsayısının YP Kredileri aşan kısmına ise 1,75 katsayısının uygulanmasına; 31.03.2020 tarihi itibarıyla, bankalar mevduatı hariç, (TL) Mevduat + (YP) Mevduat toplamı 25 milyar TL'nin altında kalan bankalara 31.12.2020 tarihine kadar bu düzenlemeye uyum için süre tanınmasına; Krediler kalemindeki, KOBİ kredilerinin, Proje finansmanı kredilerinin ve İhracat kredilerinin hesaplamada 1,1 katsayısı ile ağırlıklandırılmasına; 3 aydan kısa vadeli kredilerin, hesaplamada Krediler kalemine dahil edilmemesine" karar verilmiştir.

Daha sonra yine Aktif Rasyosu'na ilişkin olarak BDDK'nin 10 Ağustos 2020 tarihli ve 9125 sayılı kararının birinci ve üçüncü maddelerinde Aktif Rasyosu hesaplanmasında bir önceki düzenlemelere ilave olarak; "AR değerinin sırasıyla %95 ve %75 olarak düzenlenmesine ve AR'nin

---

pay kısmında yer verilen Menkul Kıymetler kalemine, Gayrimenkul Yatırım Fonları ile Girişim Sermayesi Yatırım Fonlarına kullanılan fonların dahil edilmesine” karar verilmiştir.

Bu değişiklik ile normalleşme süreci ile birlikte rasyonun enflasyon üzerinde de olumsuz etki yarattığı görüldüğünden %100 ve %80 oranlarının gevşetilmesi hedeflenmiştir.

Yıl içinde bankaların finansal yapılarındaki değişimleri takip eden BDDK Aktif Rasyosu’nda bir değişiklik daha yapmıştır. BDDK’nin 28 Eylül 2020 tarihli ve 9170 sayılı kararının birinci maddesinde “AR değerinin mevduat bankaları için %90 ve katılım bankaları için %70 olarak düzenlenmesine” karar verilmiştir.

BDDK’nin 26 Ekim 2020 tarihli ve 9238 sayılı kararının birinci maddesinde;

“Yurt içi bankaların yurt içindeki diğer bankalara kullandırdıkları 1 yıldan uzun vadeli YP kredilerin, doğrudan kullanılmış olan kredi tutarı nispetinde, sendikasyon kredilerinin ise, krediyi kullandıran bankanın sendikasyondaki payı nispetinde AR’ın pay kısmında yer verilen “Krediler” kalemine, kullandırım anındaki orijinal vadelerinin dikkate alınması suretiyle, 1,00 katsayısı ile dahil edilmesine” karar verilmiştir.

BDDK’nin 24 Kasım 2020 tarihli ve 9271 sayılı kararı ile Aktif Rasyosu hesaplanmasına son verilmiş ve uygulama 31.12.2020 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır. Aktif Rasyosu’nun kaldırılması ile birlikte bankaların kredi arzını artırma zorunluluklarının ortadan kaldırılarak kendi kredi politikaları ile uyumlu olarak kredi kullandırmaları hedeflenmiştir. Ayrıca, yüksek kredi büyümesinin getirdiği enflasyonu dizginlemek amacıyla uygulamaya son verilmiş ve eşzamanlı olarak sıkı para politikasına geçilmiştir.

3.1.2. Kredilerin Sınıflandırılması İçin Öngörülen Sürelerin Değiştirilmesi

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun COVID-19 salgını kapsamında aldığı bir diğer önlem kredi ödemelerindeki gecikmelere getirdiği esneklik olmuştur.

BDDK’nin 17 Mart 2020 tarih ve 8948 sayılı kararının birinci maddesinde;

“COVID-19 salgını neticesinde ekonomik ve ticari faaliyetlerde oluşan aksaklıklar nedeniyle, Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 4 üncü ve 5 inci maddeleri kapsamında kredilerin donuk alacak sınıflandırılması için öngörülen 90 gün gecikme süresinin, Birinci ve İkinci Grupta izlenen krediler için 31.12.2020 tarihine kadar 180 gün olarak uygulanmasına ve 90 günlük gecikmeye rağmen İkinci Grupta sınıflandırılmaya devam olunan krediler için ayrılacak karşılıkların, bankaların TFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararının hesaplanmasında kullandıkları kendi risk modellerine göre ayırmalarına devam olunmasına” yer verilmiştir.

Yukarıda alınan karara ilave olarak BDDK 27 Mart 2020 tarihinde 8970 sayılı düzenlemesinin birinci maddesinde;

“Kredilerin İkinci Grupta sınıflandırılması için öngörülen 30 gün gecikme süresinin, 17.03.2020 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, Birinci Grupta izlenen krediler için 31.12.2020 tarihine kadar 90 gün olarak uygulanmasına ve 30 günlük gecikmeye rağmen Birinci Grupta sınıflandırılmaya devam olunan krediler için ayrılacak karşılıkların, bankaların TFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararının hesaplanmasında kullandıkları kendi risk modellerine göre ayrılmasına devam edilmesine” karar vermiştir.

BDDK'nin 8 Aralık 2020 tarihli ve 9312 sayılı kararı ile her iki uygulamanın da 30.06.2021 tarihine kadar; 17 Haziran 2021 tarihli ve 9624 sayılı karar ile uygulamaların 30.09.2021 tarihine kadar uzatılmasına karar verilmiştir.

BDDK'nin gecikmeye giren kredilerin takip hesaplarına aktarılmadan önce 90 gün yerine 180 gün beklenilmesine ilişkin düzenlemesi ile bankaların bilançolarında takibe düşen kredi tutarında artış yaşanmayarak aktif kalitesindeki kötüleşmenin önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Böylece, sektörün Takipteki Alacaklar/Toplam Nakdi Krediler oranında artış yaşanmamış, aksine önlemlere bağlı olarak 2019 yıl sonuna kıyasla azalış olmuştur.

3.2. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Önlemleri

COVID-19 salgınının “Türkiye ekonomisine olumsuz etkilerini sınırlandırmak ve finansal piyasaların, kredi kanalının ve firmaların nakit akışının kesintisiz ve sağlıklı bir şekilde işlemeye devam etmesi” için TCMB tarafından bir dizi önlem alınmıştır. TCMB tarafından 17 Mart 2020, 31 Mart 2020 ve 17 Nisan 2020 tarihinde alınan kararlar ile önlemlerin temel amacının “Bankalara Türk lirası ve yabancı para likidite yönetiminde esneklik sağlamak; Reel sektöre kredi akışının kesintisiz devamını sağlamak ve ihracatçı firmaları desteklemek; Reeskont kredi düzenlemeleriyle ihracatçı firmaların nakit akışını desteklemek; DİBS piyasası likiditesini destekleyerek parasal aktarım mekanizmasını güçlendirmek” olduğu belirtilmiştir.

3.2.1. Politika Faiz Oranı

TCMB'nin almış olduğu tedbirlerden ilki ve ekonominin işleyişine en önemli etkiyi sağlayan karar 17 Mart 2020 tarihinde politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının %10,75'ten %9,75'e indirilmesi olmuştur. Koronavirüs salgınına ilişkin gelişmelere bağlı olarak 22 Nisan 2020 tarihinde politika faiz oranı %8,75'e, 22 Mayıs 2020 tarihinde %8,25'e düşürülmüştür. 25 Eylül 2020 tarihinden itibaren ise küresel ekonomideki normalleşme süreci ile birlikte politika faizi %10,25'e yükseltilmiştir. 20 Kasım 2020 tarihinde %15, 25 Aralık 2020 tarihinde %17 ve son olarak 19 Mart 2021 tarihinde politika faizi %19'a yükseltilmiştir.

Tablo 1. 1 Hafta Vadeli Repo Faiz Oranları (%)

Tarih	Borç Alma	Borç Verme
18.03.2020	-	9,75
23.04.2020	-	8,75
22.05.2020	-	8,25
25.09.2020	-	10,25
20.11.2020	-	15,00
25.12.2020	-	17,00
19.03.2021	-	19,00
24.09.2021	-	18,00

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

COVID-19 pandemisinin başladığı 2020/Nisan ayından itibaren ekonomiyi canlı tutmak ve piyasadaki likiditeyi artırmak amacıyla faiz indirimi yapılmıştır. Ancak daha sonra hızlı kredi büyümesi ve kurlardaki yükseliş ile birlikte enflasyonda görülen artış yeniden sıkı para politikasına dönüşü getirmiştir.

3.2.2. Zorunlu Karşılık Oranları

17 Mart 2020 tarih ve (2020-16) sayılı “Koronavirüsün Olası Ekonomik ve Finansal Etkilerine Karşı Alınan Tedbirlere İlişkin Basın Duyurusu” ile reel kredi büyüme koşullarını sağlayan bankalar için yabancı para zorunlu karşılık oranları tüm yükümlülük türlerinde ve tüm vade dilimlerinde 500 baz puan indirilmiştir.

---

20 Haziran 2020 tarih ve (2020-34) sayılı “Zorunlu Karşılıklara İlişkin Basın Duyurusu” ile salgın sürecine özgü olarak “kredi talebini karşılamada bankalara esneklik sağlamak amacıyla; yıllık reel kredi büyüme oranı %15’in üzerinde olan bankaların zorunlu karşılık teşviklerinden faydalanabilmeleri için sağlamaları gereken uyarlanmış reel kredi büyüme oranının %15’ten küçük olma koşulunun, yılsonuna kadar geçici bir süre için uygulanmamasına” karar verilmiştir.

18 Temmuz 2020 tarih ve (2020-37) sayılı “Yabancı Para Zorunlu Karşılık Oranlarına İlişkin Basın Duyurusu” ile “normalleşme sürecinin bir parçası olarak, finansal istikrarın desteklenmesi amacıyla, yabancı para zorunlu karşılık oranlarının tüm bankalar için tüm yükümlülük türlerinde ve vade dilimlerinde 300 baz puan artırılmasına” karar verilmiştir.

20 Ağustos 2020 tarih ve (2020-50) sayılı “Zorunlu Karşılık Oranlarına İlişkin Basın Duyurusu” ile;

“reel kredi büyümesi koşullarını sağlayan bankaların yabancı para zorunlu karşılık oranlarının, tüm vade dilimlerinde geçerli olmak üzere, kıymetli maden depo hesapları için 700 baz puan, diğer tüm yabancı para yükümlülükleri için ise 200 baz puan artırılmasına ve TL zorunlu karşılık oranlarının 6 aya kadar vadeli tüm mevduat/katılım fonu yükümlülükleri ve 1 yıla kadar vadeli diğer yükümlülükleri için 200 baz puan, 3 yıla kadar vadeli diğer yükümlülükleri için ise 150 baz puan artırılmasına” karar verilmiştir.

Böylece, zorunlu karşılık oranlarında yapılan indirimlerle piyasaya sağlanan likiditenin geri çekilmesi amaçlanmıştır.

27 Kasım 2020 tarih ve (2020-71) sayılı “Zorunlu Karşılıklara İlişkin Basın Duyurusu” ile;

“parasal aktarım mekanizmasının etkinliğini artırmak amacıyla sade bir zorunlu karşılık sistemine geçilmesine” karar verilmiştir. Bu kapsamda, “reel kredi büyümesine göre farklılaşan zorunlu karşılık ve faiz oranları uygulamasının yürürlükten kaldırılmasına, TL cinsinden zorunlu karşılıklara ödenen faiz oranının tüm sektör için %12 olarak uygulanmasına” karar verilmiştir.

24 Şubat 2021 tarih ve (2021-10) sayılı “Zorunlu Karşılıklara İlişkin Basın Duyurusu” ile;

“TL zorunlu karşılık oranlarının tüm vade dilimlerinde ve yükümlülük türlerinde 200 baz puan artırılmasına, TL zorunlu karşılıkların döviz cinsinden tesis edilebilmesi imkânı azami oranının %30’dan %20’ye düşürülmesine, TL zorunlu karşılıkların standart altın cinsinden tesis edilebilmesi imkânı azami oranının %20’den %15’e düşürülmesine” karar verilmiştir.

1 Temmuz 2021 tarih ve (2021-27) sayılı “Zorunlu Karşılıklara İlişkin Basın Duyurusu” ile “döviz cinsinden mevduat/katılım fonuna uygulanan zorunlu karşılık oranları tüm vade dilimlerinde 200 baz puan artırılmıştır.”

Yukarıda bahsi geçen düzenlemeler neticesinde 1 Temmuz 2021 tarihinde yapılan değişiklik ile “Zorunlu Karşılık Oranları” özet bilgileri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Zorunlu Karşılık Oranları (%)

Türk Lirası	Oranlar
Mevduat ve Katılım Fonu (Y. dışı bankalar mevduatı/katılım fonu hariç)	
Vadesiz, ihbarlı, 1 aya ve 3 aya kadar (1 ay ve 3 ay dâhil) vadeli	8,00
6 aya kadar (6 ay dâhil) vadeli	6,00
1 yıla kadar vadeli	4,00
1 yıl ve daha uzun vadeli	3,00
Yabancı Para	
Vadesiz, ihbarlı, 1 aya kadar, 3 aya kadar, 6 aya kadar ve 1 yıla kadar vadeli	21,00
1 yıl ve 1 yıldan uzun vadeli	15,00

Kaynak: TCMB, Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğ, Sayı: 2013/15

Zorunlu karşılık oranlarında yapılan düzenlemelerle süreç içerisinde piyasa likiditesi ayarlaması yapılmıştır.

4. COVID-19 SALGINININ MEVDUAT BANKALARINA ETKİLERİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA

Türk bankacılık Sektöründe 2021/Ağustos itibari ile 32 mevduat, 15 kalkınma ve yatırım, 6 katılım bankası olmak üzere aktif olarak faaliyet gösteren 53 adet banka bulunmaktadır. Ayrıca, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiş 2 adet banka yer almaktadır (Türkiye Bankalar Birliği [TBB], 2021).

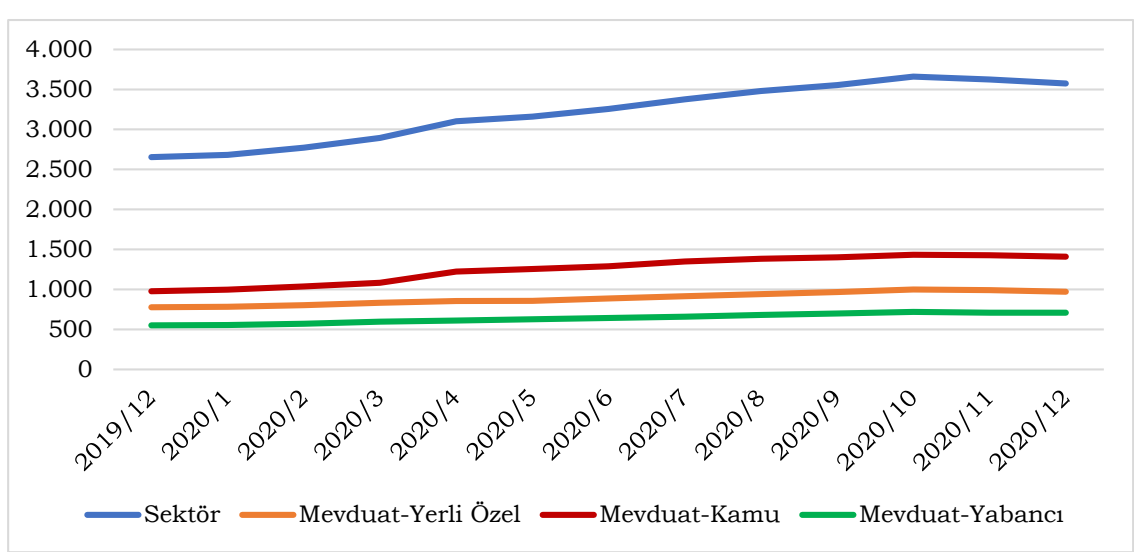
Türk bankacılık Sektörünün mevduat bankacılığı temelli olması nedeniyle çalışmada koronavirüs salgınına yönelik alınan tedbirlerin mevduat bankalarının bilançolarına olan etkisi 5 ana bankacılık göstergesi çerçevesinde ve sermaye grupları bazında (kamu, yerli özel, yabancı) incelenmiştir. Bu kapsamda, salgın öncesi 2019 yıl sonu ve salgın sonrası 2020 yılı göstergeleri tablolar ve grafikler yardımıyla ele alınmıştır.

4.1. Krediler Kalemi

Türkiye’de COVID-19 krizinin reel sektör üzerinde yaratacağı olumsuz etkileri en aza indirme ve finansal sistemin sürekliliğini sağlamada bankacılık sektörü etkin bir rol üstlenmiştir. Ülkemizde finansal sistemin temelini oluşturan bankacılık sektöründe ise özellikle mevduat bankaları kredi limitlerini artırarak ekonomik faaliyetlerin devamlılığını sağlama konusunda ön plana çıkmışlardır. Zira, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından 2020 yılının Nisan ayında yayınlanan “Aktif Rasyosu” düzenlemesi ile aylık bazda “*mevduat bankalarının %100, katılım bankalarının %80 asgari oranını tutturmaları gerektiği*” ifade edilmiştir. Katılım bankaları açısından asgari oranın %80 olarak belirlenmesi söz konusu banka grubun hareket kabiliyetini rahatlatırken; mevduat bankaları açısından asgari oranın %100 olarak belirlenmesi söz konusu grubun oranı tutturabilmek adına daha fazla risk almasına neden olmuştur.

Bu noktada, Aktif Rasyosu’nun pay kısmında yer alan krediler kalemindeki yükseliş mevduat bankalarının asgari oranı (%100) yerine getirebilmelerinde önem teşkil etmiştir.

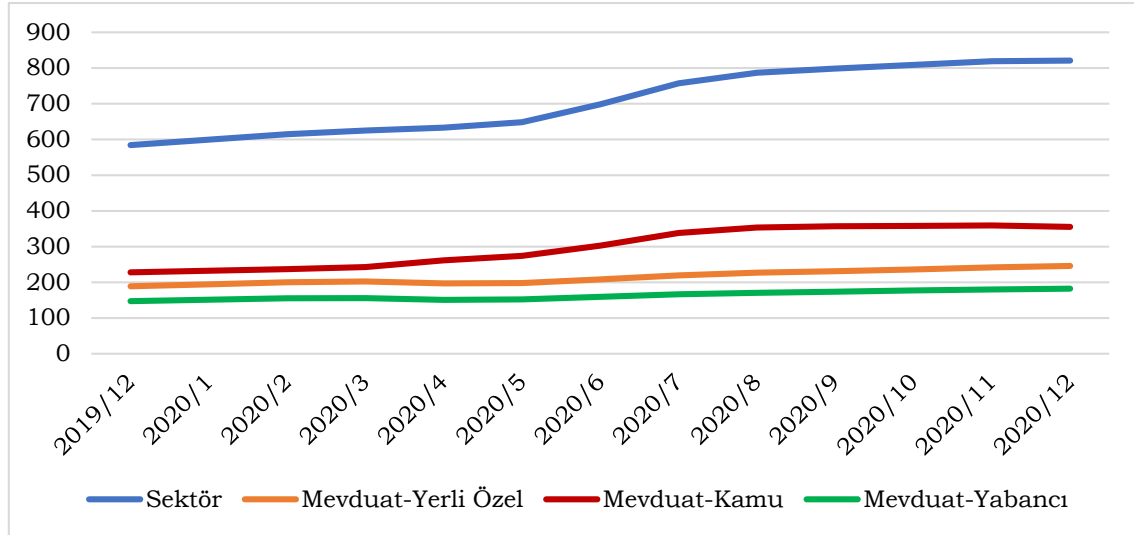
2019 yıl sonu ile 2020 yıl sonu arasında kredi hacminin gelişimi Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Türkiye'de Toplam Kredi Hacminin Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

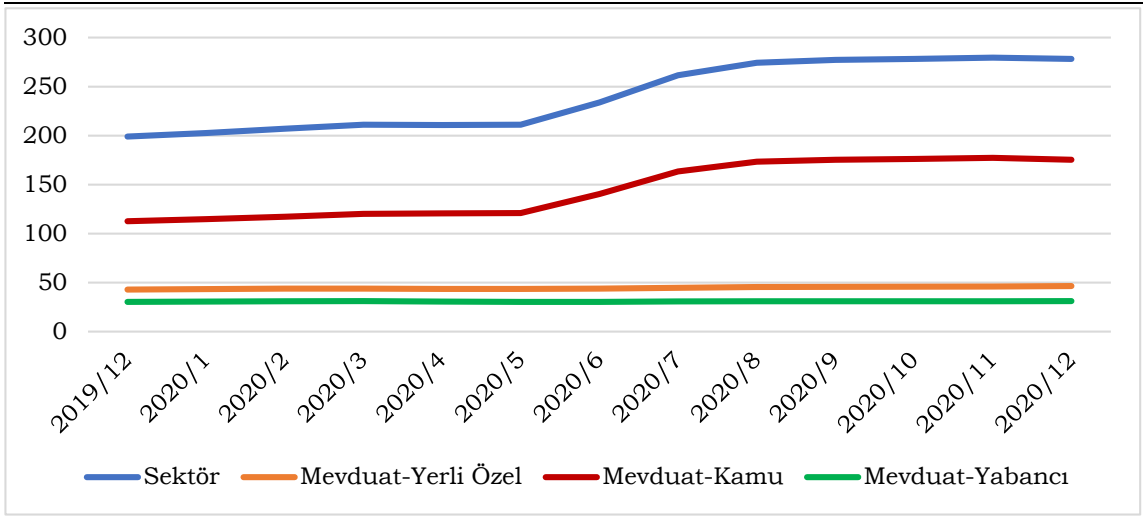
COVID-19 pandemisi kapsamında Türkiye'de uygulanan kredi politikasında uygun koşullarda ek finansman ve sektörlere özel kredi paketleri ile kredi kanalları açık tutulmuştur. Bu doğrultuda, Şekil 1'de görüldüğü üzere 2019 yıl sonunda 2,6 milyar TL seviyesindeki kredi hacmi Aktif Rasyosu'nun uygulamaya konulması ile birlikte 2020 Nisan ayında 3,1 milyar TL seviyesine yükselmiş ve Ekim ayı sonunda 3,7 milyar TL ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Böylece, kredi hacmi bir yıl içinde %35 artarak 2020 yıl sonunda 3,6 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. Kredilerdeki söz konusu artışta kamu sermayeli mevduat bankaları ön plana çıkarken, yabancı sermayeli mevduat bankaları mevcut durumlarını koruyarak nispeten daha geri planda kalmıştır.

Şekil 2. Türkiye'de Tüketici Kredileri ve Bireysel Kredi Kartlarının Gelişimi (Milyar TL)

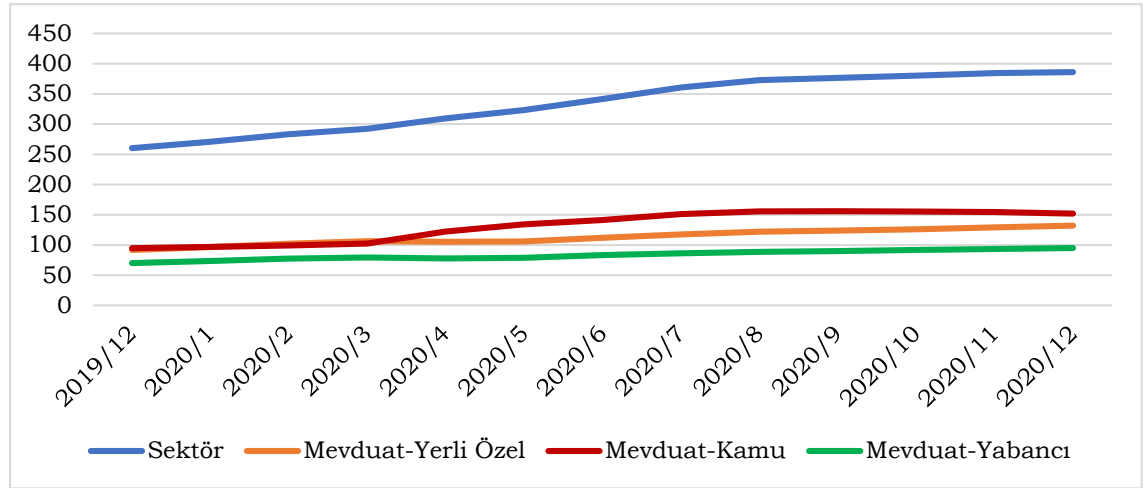
Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 2'de görüldüğü üzere bireysel krediler kalemine sektörde 2020/Mayıs ayından itibaren artış kaydedilmiş ve bu artışta kamu sermayeli mevduat bankaları öncü bir rol oynamıştır.

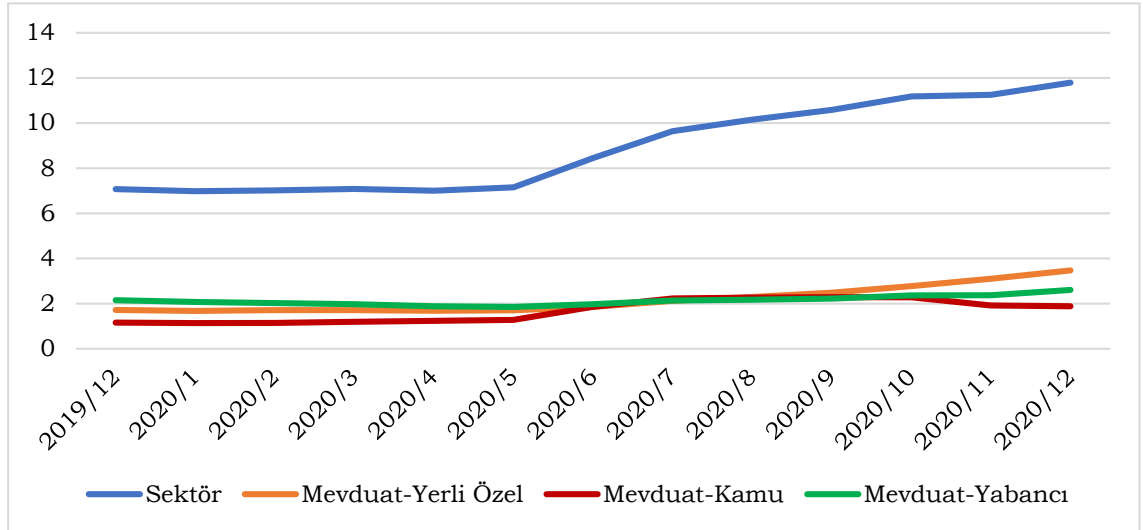
Şekil 3. Türkiye’de Konut Kredilerinin Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 4. Türkiye’de İhtiyaç Kredilerinin Gelişimi (Milyar TL)

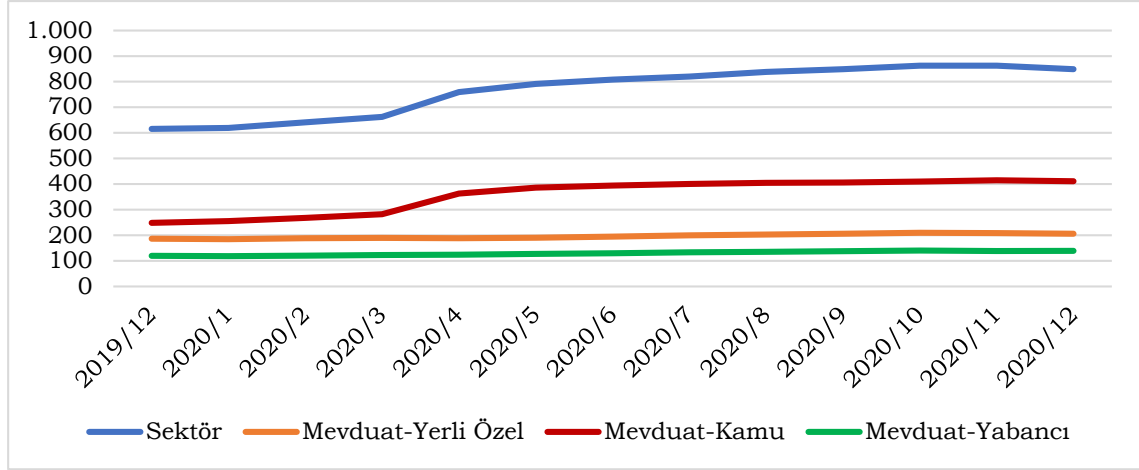
Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5. Türkiye’de Taşıt Kredilerinin Gelişimi (Milyar TL)

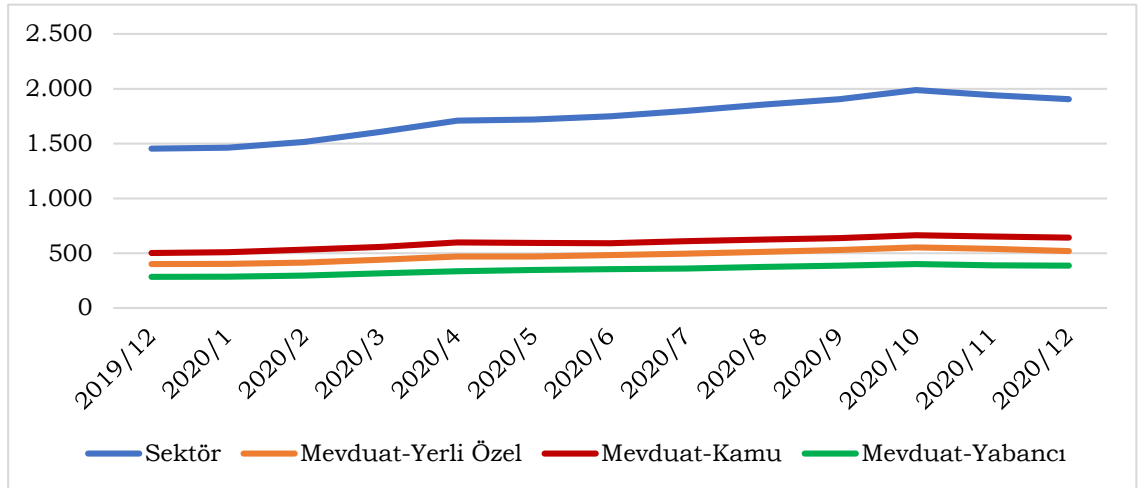
Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 3, Şekil 4 ve Şekil 5 incelendiğinde bireysel krediler kaleminin tüm alt gruplarında (konut, ihtiyaç, taşıt) toplam bireysel kredi artışına katkı sağlanmıştır. Konut ve ihtiyaç kredilerinde kamu sermayeli mevduat bankaları ön plana çıkarken, sektörün toplam taşıt kredisi hacmindeki artışta katılım bankaları da rol oynamıştır.

Şekil 6. Türkiye'de KOBİ Kredileri Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 7. Türkiye'de Ticari ve Kurumsal Krediler Gelişimi (Milyar TL)

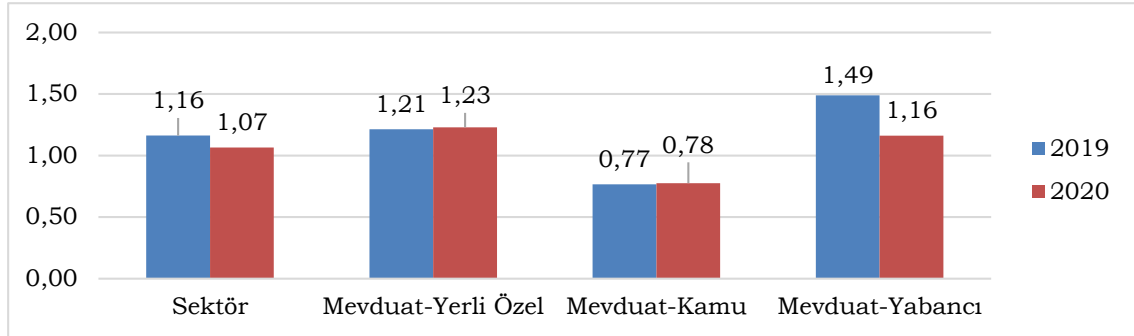
Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 6 ve Şekil 7 incelendiğinde 2020 Nisan ayından itibaren Aktif Rasyosu'nun devreye girmesi ile birlikte KOBİ, Ticari ve Kurumsal Krediler gruplarında belirgin bir artış yaşandığı ve artışta kamu sermayeli mevduat bankalarının öncü rol oynadığı görülmektedir.

4.2. Kârlılık Göstergeleri

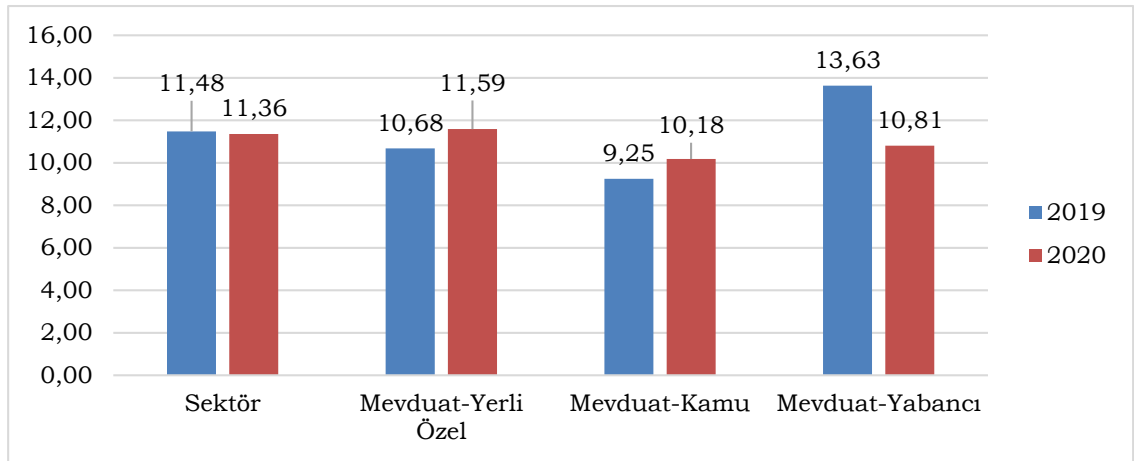
COVID-19 pandemisinin yarattığı finansman ihtiyacının önemli bölümünün mevduat bankaları tarafından üstlenilmesi ile birlikte özellikle kamu sermayeli mevduat bankaları 2020 yılında piyasaya düşük faizli kredi kullandırımında bulunmuşlardır. Düşük faizli verilen kredilere karşılık 2020 yılının 3.çeyreğinden itibaren yükselen faizlerle birlikte artan fonlama maliyetleri arasındaki marjda daralma hatta ilerleyen tarihlerde faiz giderlerinin faiz gelirlerinin üzerine çıkması ile kamu sermayeli bankaların net faiz gelirleri eksiye düşmüştür. Bu durumun sonucu olarak, kamu sermayeli mevduat bankalarının 2021 yılı birinci ve ikinci çeyrek karları düşüş kaydetmiştir. Yüksek maliyetli fonlarla düşük faizli krediler fonlandığından bankaların net faiz

gelirleri azalmıştır. Şekil 8 incelendiğinde 2020 yıl sonunda sektörün aktif kârlılığı %1,16'dan %1,07'ye gerilerken, Şekil 9 izlendiğinde özkaynak kârlılığı %11,48'den %11,36'ya düşmüştür.

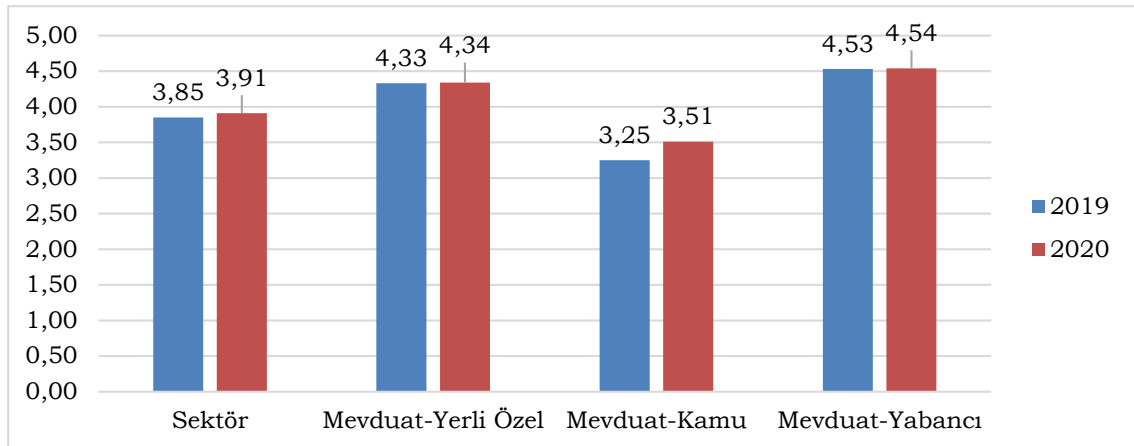
Şekil 8. Aktif Kârlılığı- ROA (%)

Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 9. Özkaynak Kârlılığı- ROE (%)

Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 10. Net Faiz Marjı (%)

Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 10 incelendiğinde 2019 yıl sonuna göre 2020 yılında sektörün net faiz marjında sınırlı bir artış izlense de, 2020 yılında kullanılan düşük faizli kredilerin sektörün ve kamu sermayeli mevduat bankalarının kârlılık göstergelerine olumsuz etkisi 2021 yılının birinci ve ikinci çeyrek rakamlarında olmuştur.

Tablo 3. Bankaların Ara Dönemler İtibariyle Kârlılık Göstergelerinin Gelişimi (%)

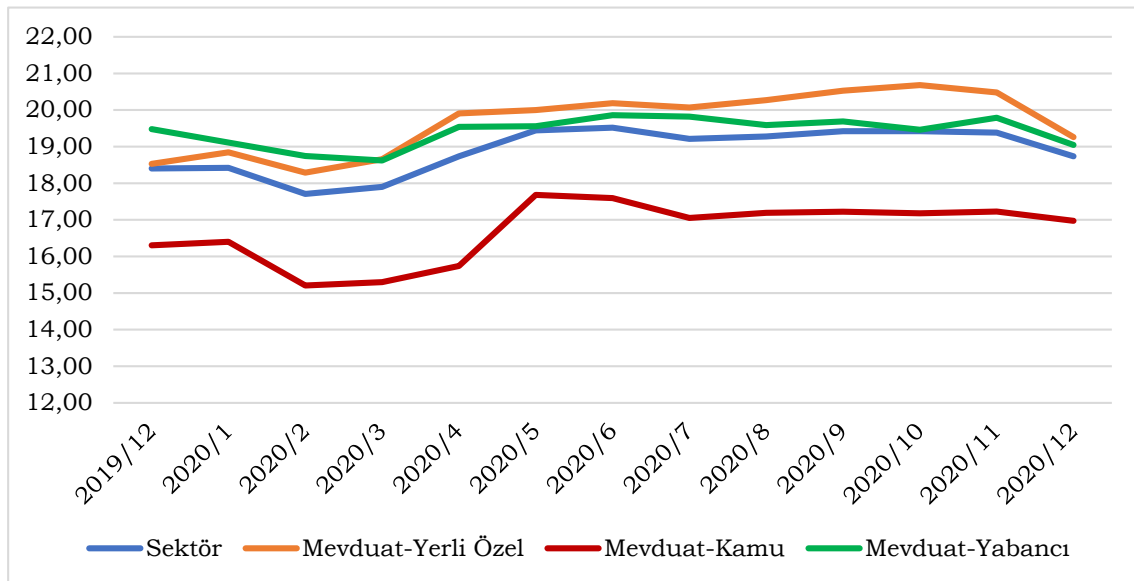
Bilgiler	Gruplar	ROA	ROE	Net Faiz Marjı
2021/Mart	Mevduat-Kamu	0,08	0,99	0,34
	Mevduat-Yerli Özel	0,33	2,98	0,95
	Mevduat-Yabancı	0,45	4,07	1,07
	Sektör	0,26	2,74	0,71
2020/Mart	Mevduat-Kamu	0,28	3,29	1,14
	Mevduat-Yerli Özel	0,33	2,88	1,27
	Mevduat-Yabancı	0,40	3,43	1,22
	Sektör	0,34	3,21	1,15
2021/Haziran	Mevduat-Kamu	0,14	1,84	0,77
	Mevduat-Yerli Özel	0,70	6,52	1,90
	Mevduat-Yabancı	0,87	8,18	2,18
	Sektör	0,53	5,66	1,46
2020/Haziran	Mevduat-Kamu	0,54	6,61	2,17
	Mevduat-Yerli Özel	0,62	5,56	2,30
	Mevduat-Yabancı	0,68	5,97	2,30
	Sektör	0,61	6,12	2,15

Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3 incelendiğinde, kamu sermayeli mevduat bankalarının 2020/Mart ve 2020/Haziran dönemlerindeki ROA, ROE ve Net Faiz Marjlarının 2021 yılının aynı dönemde ciddi düşüş sergilediği görülmektedir. Kamu sermayeli bankaların piyasayı canlandırmak adına üstlendikleri görev sebebiyle kârlılık anlamında 2021 yılında daha düşük performans sergiledikleri göze çarpmaktadır. Yerli ve yabancı sermayeli mevduat bankaları ise 2021/Mart döneminde 2020 yılının aynı dönemine kıyasla kârlılık göstergelerinde (ROA, ROE) sınırlı düşüş yaşarken; 2021/Haziran döneminde 2020 yılının aynı dönemine kıyasla kârlılık göstergelerinde (ROA, ROE) artış yaşanmıştır. Yerli ve yabancı sermayeli bankaların net faiz marjı ise 2021 yılında daralma eğilimini sürdürmüştür. Fonlama maliyetlerindeki artış nedeniyle faiz gelirleri ve giderleri makasındaki daralma, sektörün ana kar üretme merkezi olan net faiz marjını aşağı çekmektedir.

4.3. Sermaye Yeterliliği

Şekil 11 incelendiğinde, 2020 yılında kamu sermayeli mevduat bankaları üzerinden aşırı kaynak tahsis edilmesi söz konusu banka grubunun sermaye yeterlilik rasyolarının sektör ortalamasının altında seyretmesine neden olmuştur.

Şekil 11. Sermaye Yeterliliği Oranı (%)

Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

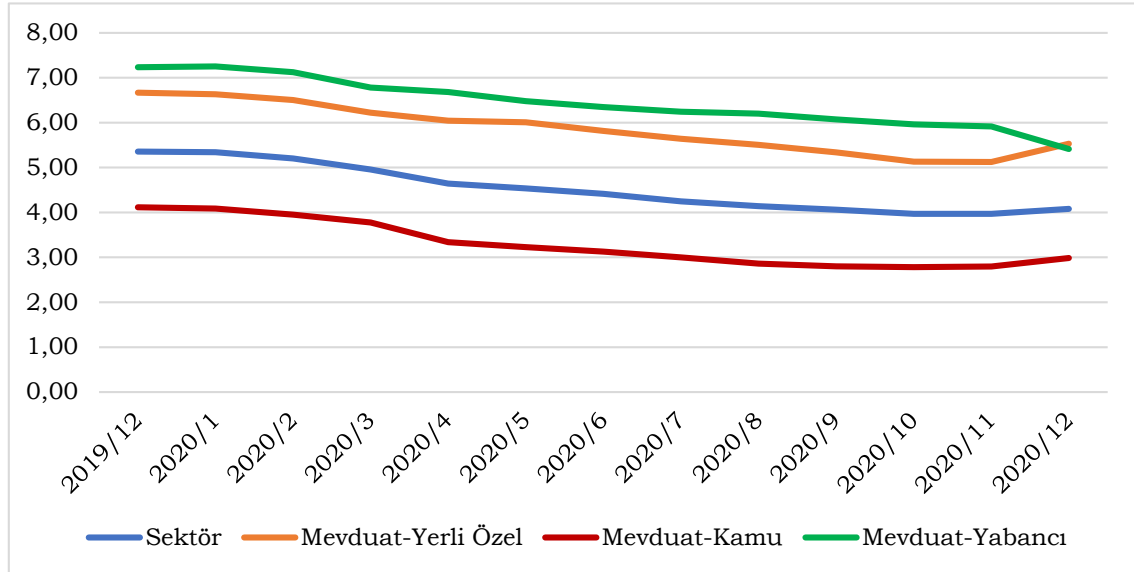

BDDK'nin 2020/Aralık ayında "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" uyarınca "kredi riskine esas tutar hesaplamasında; hesaplama tarihinden önceki son 252 iş gününe ait Merkez Bankası döviz alış kurlarının basit aritmetik ortalamasının kullanılabilmesine" olanak tanınması, bankaların kredi riskine esas tutarı hesaplarken 31 Aralık 2019 tarihli döviz kurlarını kullanabilmesini sağlamıştır. Böylece, sermaye yeterlik rasyosu yatay seyrini korumuştur.

COVID-19 salgını önlemleri kapsamında sorunlu kredilerin takibe atılma süreleri son olarak 30.09.2021 tarihine kadar uzatılmıştır. 30.09.2021 tarihinden sonra süre uzatımı olmaması durumunda takipteki krediler için ayrılması gereken karşılıklar ilave sermaye ihtiyacını beraberinde getirecektir.

4.4. Aktif Kalitesi

Şekil 12'de görüleceği üzere sektörün 2019 yıl sonunda %5,3 seviyesindeki takipteki krediler oranı, 2020/Mart ayında krediler ödemelerindeki gecikmelere sağlanan esneklik ile azalış trendine girerek 2020 yıl sonunda % 4 seviyesine gerilemiştir. Azalış trendi 2021 yılında da devam etmiş ve 2021/Temmuz ayında oran %3,71 olarak gerçekleşmiştir. 30.09.2021 tarihinden sonra süre uzatımı yapılmaması halinde sorunlu krediler takip hesaplarına intikal ettirilecek ve karşılık ayrılacaktır. Bu durumun bankacılık sektörünün kârlılığı ve aktif kalitesi bakımından erozyona yol açması muhtemeldir.

Şekil 12. Takipteki Krediler Oranı (%)

Kaynak: BDDK verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

5. Türk Bankacılık Sektörünün Piyasa Yoğunlaşmasındaki Gelişim

Bu bölümde, Türk Bankacılık Sektörünün COVID-19 salgını ile birlikte yaşadığı değişimlerin yoğunlaşma bakımından yarattığı değişimi incelenecektir. Bu kapsamda, yoğunlaşma endeksi kullanılarak toplam aktifler ve toplam krediler çerçevesinde uygulama yapılarak COVID-19 salgını öncesi ve sonrası dönemler için tespitlerde bulunulmuştur.

5.1. Piyasa Yoğunlaşma Ölçütleri

Piyasa yoğunlaşma düzeyini ölçmek amacıyla literatürde birden fazla ölçüt bulunmaktadır. Literatürde en sık kullanılan endeksler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Serel ve Akşehirli, 2020, s.177):

- K-banka yoğunlaşma endeksi (CR_k),
- Herfindahl-Hirschman Endeksi,
- Rosenbluth-Hall-Tideman Endeksi,
- Hannah ve Kay Endeksi,
- Hause Endeksi,
- Kapsamlı Yoğunlaşma Endeksi,
- Entropi Endeksi,
- Hakimiyet Endeksi

Piyasa yoğunlaşma endeksleri aşağıdaki 3 no'lu formüle göre genelleştirilmektedir (Hazar ve diğerleri, 2017, s.46):

$$CI = \sum_{i=1}^n s_i \cdot w_i \quad (3)$$

CI= Yoğunlaşma Endeksi

n: banka sayısı

s_i: ilgili bankanın piyasa payı (yüzde)

w_i: ilgili bankanın piyasa payına verilen ağırlık

Genelleştirilmiş formülde yer alan ağırlıklandırma yöntemine göre endeksler farklı başlıklar altında incelenebilmektedir. Bu çalışmada, konuya ilişkin önceki çalışmalarda en sık kullanılan 2 endeksin hesaplama yöntemine yer verilecektir.

En sık kullanılan endekslerden ilki olan K banka yoğunlaşma endeksinde bankaların k kadarına w_i=1 ve kalanına w_i=0 verilerek, yalnızca k kadar banka dikkate alınmakta ve kalan bankalar hariç tutulmaktadır. K banka endeksinde formül 4 no'lu denklemde yer almaktadır.

$$CI_k = \sum_{i=1}^k s_i \quad (4)$$

Endeksin alacağı değer 0 ile 1 arasında değişmekte olup, yoğunlaşma arttıkça değer 1'e yakınsayacaktır. K sayıda en büyük banka endekse dahil edilmekte ve k sayısı rassal olarak belirlenmektedir.

İkinci olarak, Herfindahl-Hirschman Endeksi (HHI) literatürde yoğunlaşma ölçümünde en sık kullanılan ve karşılaştırmaya olanak sağlayan endekslerden birisidir. Endeks hesaplaması 5 no'lu denklemde yer almaktadır.

$$HHI = \sum_{i=1}^k s_i^2 \quad (5)$$

Endeks hesaplamasına bütün bankalar katılmakta ve banka paylarının karesinin alınması nedeniyle büyük bankalara daha büyük ağırlık verilmektedir. Böylece, büyük bankaların endeks değeri içinde önemli bir yere sahip olması sağlanmaktadır. Endekse dahil edilen banka sayısı arttıkça endeks banka sayısındaki değişmelere giderek daha duyarsız hale gelmektedir (Hazar vd. 2017: 48). Endeksin alacağı değer 0-10,000 arasında değişmektedir. Değerin sıfıra yaklaşması, birbirine yakın çok sayıda bankanın varlığını, 10.000 olması ise monopol piyasaya işaret etmektedir (Serel ve Akşehirli, 2020, ss.181-182).

5.2. Türk Bankacılık Sektörünün Herfindal- Hirschman Endeksine Göre Piyasa Yoğunlaşmasının Analizi

Çalışmada Türk Bankacılık Sektörünün 2019 ve 2020 yıl sonuna ait aktif büyüklüğü ile krediler ve alacaklar verileri kapsamında yoğunlaşma düzeyi Herfindal- Hirschman endeksine göre aktif payları ve krediler kalemi bazında ayrı ayrı ölçülmüştür. Analiz kapsamında 2019 Aralık ve 2020 Aralık ayına ait istatistik veriler Türkiye Bankalar Birliği web sitesinden (TBB) temin edilmiştir.

Tablo 4. Herfindal- Hirschman Endeksi Sonuçları

	2019/12	2020/12	Delta (Fark)
Aktif Büyüklüğü	888,18	940,96	52,78
Krediler	903,09	942,33	39,24

Tablo 4 incelendiğinde aktif büyüklüğü hesaplamalarında COVID-19 öncesi dönem olan 2019 yıl sonunda 888,18 olan endeks 2020 yıl sonunda 940,96 seviyesine yükselmiştir. Kredi ve alacaklar kaleminde 2019 yıl sonunda 903,09 seviyesindeki yoğunlaşma 2020 yıl sonunda 942,33 seviyesine yükselmiştir. Sonuç olarak, aktif büyüklüğü ve krediler kaleminde Herfindal-Hirschman Endeksi açısından farklar pozitif bulunmuştur.

Endeks sonuçlarına göre COVID-19 salgını kapsamında alınan önlemler sonucunda bankalarda aktif payları ve kredi hacmindeki yoğunlaşma artarak kamu sermayeli mevduat bankalarının piyasadaki hakimiyeti yükselmiştir. Sektör payı yüksek olan kamu sermayeli mevduat bankalarının paylarını daha da artırmaları HHI endeksini artırıcı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

6. SONUÇ

COVID-19 salgınının başlangıcından itibaren salgının yayılmasına yönelik alınan sağlık tedbirlerinin yanı sıra ekonomik birimlerin finansman ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik birtakım önlemler hayata geçirilmiştir. Önlemler kapsamında açıklanan destek paketlerinin yanı sıra kredi kanalları açık tutularak reel sektör ve hane halkına likidite sağlanmıştır.

Çalışmada pandemi önlemlerinin bankacılık sektöründe faaliyet gösteren kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının 5 temel bankacılık göstergesine etkileri analiz edilmiştir. Ayrıca, sektörün COVID-19 öncesi ve sonrası dönem için yoğunlaşma endeksi hesaplanarak sektör yoğunlaşmasının aktif payları ve krediler kalemi kapsamındaki değişimi tespit edilmiştir.

Tedbirler kapsamında kullanılan krediler nedeniyle 2020/Nisan ayından itibaren krediler artmış ve kredi hacmindeki artışta kamu sermayeli mevduat bankaları ön plana çıkmıştır. Kredi hacmindeki hızlı artışa karşın takipteki krediler toplamı 150 milyar TL seviyesinde kalırken, sorunlu krediler/toplam krediler oranı da azalan bir trend izlemiştir. Bu durum, önlemler kapsamında ödeme günü gelen taksitlerin ötelenmesi ve ödenmeyen kredilerin yüzdürülmesi ile açıklanabilir. Kârlılık kaleminde ise kamu sermayeli bankaların piyasayı canlandırmak adına üstlendikleri görev sebebiyle olumsuz ayrıştığı göze çarpmaktadır. Kamu sermayeli mevduat bankaları üzerinden aşırı kaynak tahsis edilmesi söz konusu banka grubunun sermaye yeterlilik rasyolarının da sektör ortalamasının altında seyretmesine neden olmuştur.

Piyasa yoğunlaşma endeksi sonuçlarına göre, COVID-19 sonrası dönemde Türk Bankacılık sektöründe aktif payları ve kredi hacmindeki yoğunlaşma artarak kamu sermayeli mevduat bankalarının piyasadaki hakimiyetini artırmıştır.

Türk Bankacılık Sektöründe 2021 yılından itibaren kredi büyümesinin yavaşlamasına rağmen sorunlu kredilerde yaşanacak artış ve kar marjlarındaki daralmalar önümüzdeki dönemde

---

bankacılık sektörünün kırılganlığını artırarak genel ekonomik denge üzerinde olumsuz etki yaratabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Yazar Katkısı: Bade Ekim Kocaman (%100)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors declares that there is no conflict of interest.

Funding: The authors received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Ethical Approval: This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the author.

Author Contributions: Bade Ekim Kocaman (100%)

KAYNAKÇA

- Amel, D. F. ve Liang, J. N. (1990). Dynamics of market concentration in US banking, 1966–1986. *International Journal of Industrial Organization*, 8(3), 375-384. doi:10.1016/0167-7187(90)90003-J
- Appiah-Otoo, I. (2020). Does COVID-19 affect domestic credit? Aggregate and bank level evidence from China. *Asian Economics Letters*, 1(3), 1-5. doi:10.46557/001c.18074
- Arabacı, H. ve Yücel, D. (2020). COVID-19 pandemisinin Türk bankacılık sektörü üzerine etkisi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(3), 196-208. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1231767>
- Arslantürk Çöllü, D. (2021). Katılım bankaları mı? geleneksel bankalar mı? COVID-19 salgınının finansal performans üzerindeki etkisine ilişkin bir değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(2), 477-488. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1568716>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2020, Mart 17). Kredilerin Donuk Alacak Sınıflandırılması için Öngörülen Gecikme Süresinin Değiştirilmesine İlişkin Karar. Karar Sayısı: 8948. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/775>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2020, Mart 27). Kredilerin İkinci Grupta Sınıflandırılması için Öngörülen Gecikme Süresinin Değiştirilmesine İlişkin Karar. Karar Sayısı: 8970. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/779>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2020, Nisan 18). Aktif Rasyosu'nun revize edilmesine ilişkin karar. Karar Sayısı: 9000. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/786>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2020, Nisan 30). Aktif Rasyosu'nun revize edilmesine ilişkin karar. Karar Sayısı: 9003. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/787>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2020, Mayıs 29). Aktif Rasyosu'nun revize edilmesine ilişkin karar. Karar Sayısı: 9042. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/789>
-

-
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2020, Ağustos 10). Aktif Rasyosu'nun revize edilmesine ilişkin karar. Karar Sayısı: 9125. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/793>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2020, Eylül 28). Aktif Rasyosu'nun revize edilmesine ilişkin karar. Karar Sayısı: 9170. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/798>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2020, Ekim 26). Aktif Rasyosu'nun revize edilmesine ilişkin karar. Karar Sayısı: 9238. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/800>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2020, Kasım 24). Aktif Rasyosu'nun revize edilmesine ilişkin karar. Karar Sayısı: 9271. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/804>
- Barua, B. ve Barua, S. (2021). COVID-19 implications for banks: Evidence from an emerging economy. *SN Business and Economics*, 1(1), 1-28. doi: 10.1007/s43546-020-00013-w
- Bayar, M. ve Varışlı, N. (2020). COVID-19 pandemisinin Türkiye'de tüketici kredileri hacmi üzerindeki etkisi: 2013-2020 dönemi zaman serisi analizi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 85-99. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/anadoluibfd/issue/56987/791759>
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A. ve Levine, R. (2006). Bank concentration, competition, and crises: First results. *Journal of Banking and Finance*, 30(5), 1581-1603. doi:10.1016/j.jbankfin.2005.05.010
- Bekçi, İ., Köse, E. ve Aksoy, E. (2020). COVID-19'un Türkiye'de bankalar üzerindeki ekonomik etkisine dair bir tahmin. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 5(Özel Sayı), 185-205. doi:10.30784/epfad.806961
- Bikker, J. A. ve Groeneveld, J. M. (2000). Competition and concentration in the EU banking industry. *Kredit und Kapital*, 33(1), 62-98. Erişim adresi: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.493.5081&rep=rep1&type=pdf>
- Çolak, G. ve Öztekin, Ö. (2021). The impact of COVID-19 pandemic on bank lending around the world. *Journal of Banking and Finance*, 133. doi:10.1016/j.jbankfin.2021.106207
- Dağdır Çakan, C. (2021). COVID-19'un Türk bankacılık sektörüne etkisi. T. Münyas (Ed.), *Verilerle pandemi sürecinde Türkiye* (s. 215-240) içinde. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Demir, E. ve Öztürk Danışman, G. (2021). Banking sector reactions to the COVID-19: The role of bank-specific factors and government policy responses. *Research in International Business and Finance*, 58. doi:10.1016/j.ribaf.2021.101508
- Demirgüç-Kunt, A., Pedraza, A. ve Ruiz Ortega, C. (2020). *Banking sector performance during the COVID-19 crisis*. World Bank Policy Research Working Paper, No: 9363. Erişim adresi: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34369>
- Elnahass, M., Trinh, V. Q. ve Li, T. (2021). Global banking stability in the shadow of COVID-19 outbreak. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 72. doi:10.1016/j.intfin.2021.101322
- Ersoy, H., Gürbüz, A. O. ve Fındıkçı Erdoğan, M. (2020). COVID-19'un Türk bankacılık ve finans sektörü üzerine etkileri, alınabilecek önlemler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler*
-

-
- Dergisi*, 19(37), 146-173. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1165951>
- Hannan, T. H. ve McDowell, J. M. (1984). Market concentration and the diffusion of new technology in the banking industry. *The Review of Economics and Statistics*, 66(4), 686-691. doi:10.2307/1935996
- Hazar, A., Sunal, O., Babuşcu, Ş. ve Sezgin Alp, Ö. (2017). Türk bankacılık sektöründe piyasa yoğunlaşması: 2001 krizi öncesi ve sonrasının karşılaştırılması. *Maliye ve Finans Yazıları*, 1(107), 42-68. doi:10.33203/mfy.307173
- Ichsan, R. N., Suparmin, S., Yusuf, M., Ismal, R. ve Sitompul, S. (2021). Determinant of Sharia bank's financial performance during the COVID-19 pandemic. *Budapest International Research and Critics Institute (BIRCI-Journal): Humanities and Social Sciences*, 4(1), 298-309. doi:10.33258/birci.v4i1.1594
- Işık, A. ve Akdoğan, N. (2021). COVID-19'un Türk bankacılık sektöründeki mevduat bankalarına etkileri. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 21(63), 111-138. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1536776>
- Karakulle, İ. (2020). COVID-19 pandemisinde işletmelerin almış oldukları önlemlerin müşteri memnuniyeti açısından değerlendirilmesi: Bankacılık sektöründe bir araştırma. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5, 86-101. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1673380>
- Kartal, M. T. (2020). Türk bankacılık sektöründe Kovid-19 döneminde alınan tedbirler bağlamında aktif rasyosu düzenlemesinin muhtemel etkileri: Mevduat bankaları üzerine bir inceleme. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 4(10), 1-18. doi:10.2139/ssrn.3763186
- Kozak, S. ve Wierzbowska, A. (2021). Banking market concentration and bank efficiency. Evidence from Southern, Eastern and Central Europe. *The South East European Journal of Economics and Business*, 16(1), 38-52. doi:10.2478/jeb-2021-0004
- Li, X., Feng, H., Zhao, S. ve Carter, D. A. (2021). The effect of revenue diversification on bank profitability and risk during the COVID-19 pandemic. *Finance Research Letters*, 43. doi:10.1016/j.frl.2021.101957
- Li, X., Xie, Y. ve Lin, J. (2021). COVID-19 outbreak, government capital injections, and shadow banking efficiency. *Applied Economics*, 53(4), 495-505. doi:10.1080/00036846.2020.1808183
- Mateev, M., Tariq, M. U. ve Sahyouni, A. (2021). Competition, capital growth and risk-taking in emerging markets: Policy implications for banking sector stability during COVID-19 pandemic. *PloS one*, 16(6), e0253803. doi:10.1371/journal.pone.0253803
- Mersha, D. ve Worku, A. (2020). Effect of COVID-19 on the banking sector in Ethiopia. *Journal of Business and Economics*, (Special Issue 1), 28-38. Erişim adresi: <https://journals.ju.edu.et/index.php/jbeco/article/view/2131/1206>
- Park C. Y., Villafuerte J., Abiad A., Narayanan B., Banzon E., Samson J., ...ve Tayag M.C. (2020). *An updated assessment of the economic impact of COVID-19*. Asian Development Bank, Brief No: 133. doi:10.22617/BRF200144-2
- Sarı, S. (2021). The effects of COVID-19 pandemic over Turkish banking sector. *New Era Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 8, 89-106. doi:10.51296/newera.43
-

-
- Serel, A. ve Akşehirli, N. (2020). Türk bankacılık sektöründe yoğunlaşma. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 175-204. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1181513>
- Shijaku, G. (2017). Does concentration matter for bank stability? Evidence from the Albanian Banking Sector. *Journal of Central Banking Theory and Practice*, 6(3), 67-94. doi:10.1515/jcbtp-2017-0021
- Soylu, Ö.B. (2020). Türkiye ekonomisinde COVID-19'un sektörel etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 169-185. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1168046>
- Tuna, K. (2021). COVID-19 pandemisinin Türkiye'de bankacılık sektörü istihdamı üzerine etkileri. *İstanbul İktisat Dergisi*, 71(1), 191-230. doi:10.26650/ISTJECON2021-933821
- Tushaj, A. (2010). *Market concentration in the banking sector: Evidence from Albania*. BERG Working Paper Series on Government and Growth, No. 73. Erişim adresi: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/38826/1/625730917.pdf>
- Türkiye Bankalar Birliği. (2021). *31/08/2021 itibariyle üye banka bilgileri*. Erişim adresi: https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_Listesi.asp?tarih=31/08/2021
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2020, 17 Mart). Koronavirüsün olası ekonomik ve finansal etkilerine karşı alınan tedbirlere ilişkin basın duyurusu. Karar sayısı: 2020-16. Erişim adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/duyurular/basin/2020/duy2020-16>
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2020, 31 Mart). Koronavirüsün ekonomik ve finansal etkilerine karşı alınan ilave tedbirlere ilişkin basın duyurusu. Karar sayısı: 2020-21. Erişim adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/duyurular/basin/2020/duy2020-21>
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2020, 17 Nisan). Koronavirüsün ekonomik ve finansal etkilerine karşı alınan ilave tedbirlere ilişkin basın duyurusu. Karar sayısı: 2020-22. Erişim adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurul ar/Basin/2020/DUY2020-22>
- Wu D.D. ve Olson D.L. (2020). The effect of COVID-19 on the banking sector. D. Wu, D.L. Olson ve J. Birge (Ed.), *Pandemic Risk Management in Operations and Finance. Computational Risk Management* (s. 89-99) içinde. Springer. doi:10.1007/978-3-030-52197-4_8
- Yayla, M. (2007). Türk bankacılık sektöründe yoğunlaşma ve rekabet: 1995-2005. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 1(1), 35-59. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1352527>
- Yetiz, F. (2021). COVID-19 pandemi sürecinin Türk bankacılık sektörü çalışanlarına ve müşterilerine etkileri: Swot analizi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (22), 109-117. doi:10.31590/ejosat.835792
- Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğ. (2013, 25 Aralık). Resmî Gazete (Sayı: 28862). Erişim adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/e0ece628-3c6b-4a4f-9782-bc9316503fff/zk-teblig%282013-15%29.pdf?MOD=AJPERES>
-

SUMMARY

The COVID-19 outbreak, which occurred in China, caused a deep economic and social crisis all over the world. One of the sectors most affected by COVID-19 pandemic is the banking sector. In Turkey, due to vital function of the banking sector in economic activities, it is used actively to maintain the sustainability of the economy. Therefore, along with COVID-19 pandemic, difficulties in banks' access to liquidity and deferring in loan repayments increased probability of default risk of banks. Besides default risk, banks also faced with credit, interest rate and liquidity risks. For this, due to systemic importance of banks it is important to examine the effects of the COVID-19 pandemic on the financial structure of the banking sector.

In Turkey, regulations made by Banking Regulation and Supervision of Agency (BRSA) and the Central Bank of the Republic of Turkey (CBRT) regarding banking sector in order to ensure that both the real sector and households are minimally affected. With BRSA decision, Asset Ratio designed to increase bank funding to the economy to overcome negative effects of the COVID-19 pandemic. Also, BRSA changed procedures and principles for classification of loans of banks according to their qualifications. Further, CBRT changed policy rate and reserve requirement ratios within liquidity management.

The aim of the study is to analyze the impact of COVID-19 regulations on financial structures of banks and concentration level of the Turkish Banking Sector by concentration indices. In this study, using monthly data for the period 2019:Q4-2020:Q4, the effects of pandemic regulations were analyzed in terms of total loans, profitability, capital and asset quality. Loans are investigated in consumer loans, small-medium enterprises loans and working capital loans subtitles. For profitability, return on assets, return on equity and net interest margin indicators are taken into account. Finally, capital is measured with capital adequacy ratio and asset quality with non-performing loans ratio.

According to the results of the research, as of 2020/April total loans increased dramatically and state-owned deposit banks played an important role in increase of the loans. Despite the rapid increase in total loans, NPL ratio performed decreasing trend in 2020 because BRSA delayed accrued interests and fees of the loans classified in groups 3, 4 and 5 which are considered as non-performing loans. From profitability perspective, it is noticeable that state-owned banks profitability is lower than domestic private and foreign deposit banks due to their duty to stimulate the market. Allocation of excessive resources via state owned banks, capital adequacy ratios of them were also below the sector average.

Concentration index results indicate that, the market dominance of state-owned banks increased in 2020 in terms of asset share and total loans.

In 2021, despite decreasing in credit growth, increasing in non-performing loans and low profit margins, fragility of the banking sector can have a negative impact on the overall economy.